

Darío Xohán Cabana

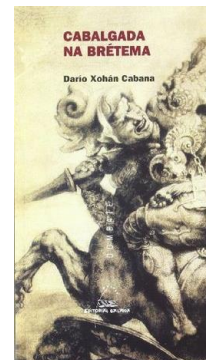
O escritor e tradutor naceu en Roás (Cospeito) no ano 1952 e faleceu en Lugo en novembro de 2021. Ao longo de máis de medio século de vida, Darío Xohán Cabana cultivou case todos os xéneros en máis de corenta títulos dirixidos tanto ao público adulto como ao máis novo, entre os que salientan obras como *Galván en Saor*, un dos grandes éxitos da literatura galega das últimas décadas; poemarios como *Patria do mar* ou *Canta de cerca a morte* e as traducións ao galego dos grandes clásicos de literatura italiana, Dante e Petrarca. O fondo compromiso coa lingua e a identidade cultural e política galega atravesou unha produción creativa que arrincou no eido da poesía co guieiro de Manuel María, cuxa cadeira na Real Academia Galega ocupou no ano 2006.

Darío Xohán Cabana sempre tivo presentes as súas raíces. Fillo de labregos republicanos, comezou a militar na esquerda nacionalista na clandestinidade dende moi novo e tanto o seu pensamento político como o seu lugar no mundo, a Terra Chá, deixaron unha importante pegada na súa obra. No ano 1970 publicou o seu primeiro libro de poemas, *Home e terra*, na colección Val de Lemos de Edicións Xistral, dirixida polo tamén chairego Manuel María. Ese mesmo ano autoeditou *Verbas a un irmao* e tres máis tarde vería a luz *Romanceiro da Terra Chá*, prologado polo seu mestre poético, e o seu nome sería incluído por María Victoria Moreno na antoloxía *Os novísimos da poesía galega*. O terceiro libro de Darío Xohán Cabana foi publicado na colección Pico Sagro da Editorial Castrelos, dirixida por outro dos seus mestres, Xosé María Álvarez Blázquez, para quen traballou no selo editorial vigués entre 1971 e 1975. A edición de libros sería tamén a súa última ocupación laboral como coordinador de publicacións do Concello de Lugo ata a súa xubilación.

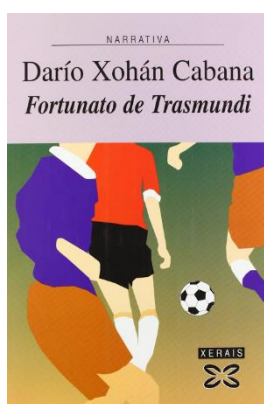

Tertulias Literarias

O contido social e as vivencias máis persoais conviven no legado poético do autor, que na forma sempre destacou polo seu gusto polos versos clásicos, dende os máis populares de *Romanceiro da Terra Chá* aos sonetos de *Patria do mar*. Con este último libro acadaría, en 1983, o Premio Celso Emilio Ferreiro do Concello de Santiago, que volveu recoller en 1986 con *Amor e tempo liso*. Os premios Cidade de Ourense, Cidade de Lugo ou o Martín Codax son outros dos galardóns que recibiu como poeta por títulos como *A fraga amurallada*, *VIII fragmentos*, *Vidas senlleiras*, *Canta de cerca a morte* (1994). No ano 2006 publicou *Cabalgada na brétema*, a súa última obra de poesía editada.

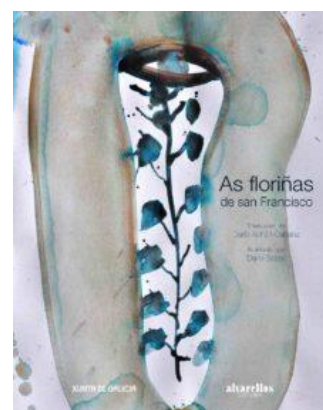

2

Malia sentirse ante todo poeta, dende finais dos anos 80 cultivou con éxito a narrativa, eido no que tamén mereceu distintos galardóns. En 1989 publicou unha das novelas galegas máis vendidas, *Galván en Saor*, unha homenaxe á literatura artúrica na que conflúen o mundo real contemporáneo e un pasado mitolóxico de Galicia e obra merecedora do Premio Xerais. Un ano despois saíu do prelo *Fortunato de Trasmundi*, outra novela de éxito na que transitan personaxes históricas e imaxinarias; e no 1994 volveu gañar o Xerais con *O cervo na torre*, título ao que seguirían *Morte de rei* (1996), novela en primeira persoa sobre os últimos anos de vida do rei García, e *Mitos e memorias* (2003). Nos anos 90 comezou tamén a publicar obras dirixidas ao público infantil e xuvenil como *O avión de Cangas*, finalista do Premio Merlín en 1991, *O milagre das estrelas* ou *O castrón de ouro*, Premio Barco de Vapor en 1993.

Darío Xohán Cabana destaca ademais como tradutor dos clásicos da literatura italiana, un labor recoñecido coa concesión da Medalla de ouro do Concello de Florencia no ano 1991. En 1989 publicouse a súa versión galega do *Cancioneiro de Petrarca* e en 1991 a d'*A divina comedia* de Dante, da que saíu unha nova versión en 2014 froito dun traballo de tres anos, nas súas propias palabras, continuo e obsesivo para traer ao galego os 14.000 versos hendecasílabos desta obra universal. *A Vida Nova* do mesmo autor e *As floriñas de San Francisco*, Premio Lois Tobío de tradución da Asociación Galega de Editores, son outros dos clásicos da literatura italiana medieval que se poden ler en galego grazas a el.

Aínda que en menor medida, tamén cultivou o ensaio e o xénero divulgativo. A *Guía da provincia de Lugo* (1998) e mais *Monterroso na Ulloa* (2001) asinounos xunta á súa filla Alexandra Cabana Outeiro; en 2005 publicou *A chegada a Lugo do primeiro tren*, onde conta o proceso que levou o ferrocarril á cidade da Muralla; e no ano 2008 saíu do prelo a biografía

Tertulias Literarias

Xosé María Álvarez Blázquez. Vida e obra co gallo do Día das Letras Galegas dedicado ao seu valedor na etapa de Vigo.

Darío Xohán Cabana entrou na Real Academia Galega ocupando a cadeira vacante producida polo pasamento de Manuel María a proposta de Francisco Fernández Rei, Ramón Lorenzo e Antón Santamarina. O 22 de abril de 2006 leu o seu discurso ingreso, titulado *De Manuel María a Ferrín: a grande xeración*, ao que deu resposta o propio Xosé Luís Méndez Ferrín, a quen considera, xunto ao propio Manuel María e Xosé María Álvarez Blázquez, o seu terceiro gran mestre.

Ademais da súa faceta coma escritor e tradutor, desenvolveu moi diferentes traballos coma vendedor de libros a domicilio, garda municipal en Corcubión ou encargado de garda de edificios culturais do concello de Lugo. Publicou diariamente un encrucillado para La Voz de Galicia durante 34 anos e foi membro do consello de redacción da revista trimestral A Trave de Ouro.

fontes: <https://academia.gal/-/a-rag-lamenta-o-pasamento-do-academico-dario-xohan-cabana>
<https://cunchasmagazine.wixsite.com/inicio/post/a-vida-senlleira-de-dario-xohan-cabana>

“Creo na poesía sentimental”, dició o poeta Darío Xohán Cabana

Se houbese que resumir esta persoal traxectoria de máis de 30 anos de creación lírica abundaría con unir a ese tórculo de poesía sentimental, de poesía das emocións, a tinta dunha lingua única para estamparmos unha opinión certa e precisa.

Coincidimos á hora de situar os tres primeiros libros como obra iniciática. En efecto, *Verbas a un irmao* (1970), *Home e terra* (1970) e *Romanceiro da terra cha* (1973), todos tres deben ser ollados á luz do epigonal socialrealismo da época. Non é casual que o primeiro vaia introducido por un poema de Manuel María, quen tamén asina o prólogo do terceiro, e que Lois Diéguez escriba o prefacio do segundo, pois ambos comparten a ideoloxía nacionalista e a compoñente luguesa que os fai da súa tribo. Neles percíbense dúas direccións temáticas fundamentais, o compromiso cívico e a saudosa evocación da estirpe e da terra nativa, con notorias e confesas influencias de Antonio Machado e do nomeado Manuel María. É evidente que nesta altura Cabana aínda está á procura dunha voz propia, así e todo os versos resisten ben a lectura malia a opinión persoal do autor que sempre considerou un erro o feito de ter publicado de maneira temperá. E, desde logo, no seu tempo foron percibidos con fortuna, de aí a súa inclusión na antoloxía *Os novísimos da poesía galega* (1973) de María Victoria Moreno.

Tertulias Literarias

A seguir viría unha etapa de “Afirmación”. Nesta época, aínda nos setenta, Cabana vai cultivar a súa poesía máis política con títulos como o opúsculo *Mortos porque Galicia viva* (1974) publicado por Roi Xordo en Xenebra co pseudónimo Daniel Méndez —homenaxe explícita a Castelao e Ferrín—, *Elexía nunha escuridade mortal* (1974) ou *Os campos da fame*, escrito nestes anos e publicado máis tarde, que acada o seu cénit nos nove poemas de Ferrol 72: Daniel e Amador. Ora ben, nesta obra condicionada por unha intensa actividade política xa hai un maior dominio do oficio literario, alén da facilidade e da destreza métrica e versificatoria, que vai derivar con posterioridade na conformación dunha voz senlleira, coa inflexión que supón a aparición dun poemario amoroso, dedicado á súa compañeira Amelia Outeiro, *Ábrelle a porta ao día* (1981).

Na etapa de madurez, que coincide coa década dos oitenta, publica cinco títulos, *A fraga amurallada* (1983), *Cantigas de amor vilao* (1987), *VIII fragmentos* (1987), editado con prólogo de Henrique Monteagudo, *Amor e tempo liso (Cancioneiro)* (1989) e *Patria do mar* (1989), que se abre cun soneto que lle dedicou Ferrín, todos eles galardoados con algún dos prestixiosos premios da época. Neles, sen abandonar por completo a palabra comprometida, crea un universo propio e realiza unha arriscada aposta persoal polo formalismo e a contención clasicista, escribindo dúcias de sonetos e cancións,

“Escribo os poucos, por tempos, tanto a poesía como a prosa. Non son dos que fan un folio cada día. Eu penso sempre, pero escribo por rachas todo seguido, por un impulso imparable que me deixa derreado. O último libro refíxeno ata tres veces e foi como un parto tras nove meses de traballo”

influenciadas polo *dolce stil nuovo* dos poetas italianos, nomeadamente por Dante e Petrarca, autores que nesa época principiaba a traducir de xeito maxistral, mais tamén pola poesía de Ausias March, Ronsard, Shakespeare, os cancioneiros medievais galego-portugueses ou a lírica galega contemporánea. De feito é evidente a pegada de Méndez Ferrín, sobre todo en *Amor e tempo liso*, título orixinal e logo desbotado dese libro fundamental que se chamou Con pólvora e magnolias. Outros ecos importantes son os da mitoloxía clásica e do ciclo artúrico, que tamén será relevante na súa narrativa. Ademais deste inxente xogo intertextual coa literatura, para nós tamén son de moito interese as alusións á pintura, que inzan o apartado “Algúns figuradores” de *Patria do mar*.

Na década dos noventa, conforme medra a súa creación narrativa, mingua o seu alento poético. A súa última entrega, polo de agora, foi *Canta de cerca a morte* (1994), premio Martín Codax, con prólogo de Méndez Ferrín. Trátase dun libro de sonetos en tres partes, cunha elegía ao pai

morto na primeira, un laio pola morte da moza Nahír na segunda e o conforto da vivencia do amor fronte á fugacidade da vida na última.

Fonte: http://www.poesiagalega.org/uploads/media/villar_2003_cabana.pdf

Cinco libros clave de Darío Xohán Cabana

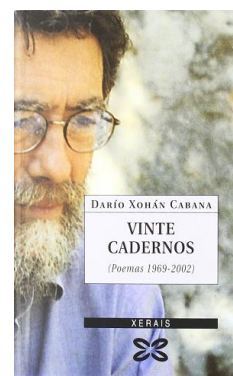
Por Xesús Fraga (La Voz de Galicia)

Darío Xohán Cabana, que vén de falecer aos 69 anos, foi autor dunha longa obra na que cultivou a poesía, a novela, a literatura infantil e xuvenil e o ensaio. Estes son cinco libros clave na súa traxectoria:

POESÍA

«Vinte cadernos»

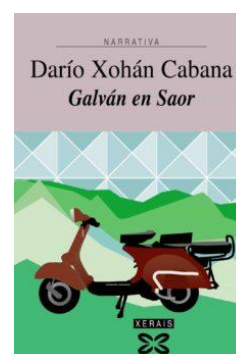
No 2003 Xerais recompilou en Vinte cadernos a obra poética completa de Darío Xohán Cabana, á que se sumaban dúas obras inéditas recentes. Unha boa porta de entrada á súa literatura e uns versos que figuran entre o mellor e máis sentido das letras galegas.

NOVELA

«Galván en Saor»

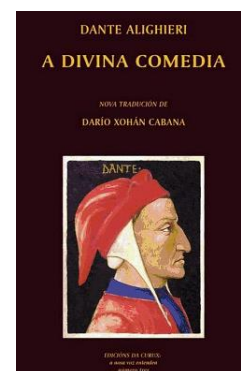
Acadou en 1989 o premio Xerais con esta novela que ollaba ao Merlín de Cunqueiro e ao Amor de Artur ferriniano. Galván chega á Terra Chá, onde coñece á princesa Silvania. Mestura de fantasía e tempos reais, con cameo do Mago Antón.

NOVELA

«Morte de rei»

Inspirada na figura do rei don García, é, con O cervo na torre, un bo exemplo de como Darío Xohán Cabana bebía na historia do país para facer unha literatura de alta esixencia, como el mesmo recoñecía: «Morte de rei é condenadamente difícil de ler», dicía.

TRADUCIÓN

«Divina Comedia»

O exemplo máis logrado da súa faceta como tradutor. Hai dúas edicións: a primeira publicouna a Xunta en 1990. No 2012 empezou a revisar o seu traballo e acabou por reescribir uns 7.000 versos que apareceron co seu selo, Edicións da Curuxa.

Tertulias Literarias

ENSAIO

«Cunqueiro e Don Hamlet en Lugo (San Froilán 1959)»

Entre os seus ensaios, destaca esta análise polo miúdo da estrea de O incerto señor don Hamlet nas festas de San Froilán de 1959, todo un acontecemento cultural. Tamén é unha achega de gran finura á figura e obra de Cunqueiro.

Fonte: <https://www.lavozdegalicia.es/noticia/cultura/2021/11/17/cinco-libros-clave-dario-xohan-cabana/00031637143169970355495.htm>

28

INFERNO - CANTO PRIMEIRO

CANTO PRIMEIRO

- 1 No medio do camiño desta vida
acheime dentro dunha selva escura,
que a recta vía fora confundida.
- 4 Ai, canto de explicar é cousa dura
esta selva selvaxe, áspera e forte
que renova lembrándose a pavora!
- 7 Tan amargue é que pouco máis é morte;
mais pra tratar do ben que alí encontrei,
darei qué máis me fixo ver a sorte.
- 10 Eu non sei dar razón de como entrei,
tanto me tiña o sono adormentado
cando a vía veraz abandonei.
- 13 Mais desde ó pé dun monte fun chegado
no que findaba o val onde eu sentía
pola pavora o corazón mancado,
- 16 ollei pra arriba e vin que se vestía
xa o seu lombo cos raios do planeta
que en toda senda rectamente guía.
- 19 Ficou nesto a pavora xa máis quieta
que a tormentosa noite que eu sufrira
botou no illó do corazón completa.
- 22 E como aquel que con afán respira,
xa escapado do pélogo prá riba,
se volve á iauga perigosa e mira,
- 25 a miña ialma, aínda fuxitiva,
volveuse atrás pra ver de novo o paso
que non deixou xamais persoa viva.
- 28 Desde folguei un pouco o corpo laso,
collín cara á desértica ladeira,
máis firme o pé que tiña no máis raso.
- 31 E nesto, case ó comezar a xeira,
cunha lonza axilísima batín,
toda cuberta de pelaxe veira;
- 34 e non daba saído de ante min:
coutaba o paso meu tan de continuo
que pra tornar ben veces me volví.
- 37 Era o primeiro tempo matutino,
e o sol subía arriba coas estrelas
que onda el estaban cando o amor divino

CANTO PRIMO

*Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura,
ché la diritta via era smarrita.*

*Ahi quanto a dir qual era è cosa dura
esta selva selvaggia e aspra e forte
che nel pensier rinova la paura!*

*Tant'è amara che poco è più morte;
ma per trattar del ben ch'î vi trovai,
dirò de l'altre cose ch'î v'ho scorte.*

*Io non so ben ridir com'î v'intrai,
tant'era pien di sonno a quel punto
che la verace via abbandonai.*

*Ma poi ch'î fui al piè d'un colle giunto,
là dove terminava quella valle
che m'avea di paura il cor compunto,
guardai in alto e vidi le sue spalle
vestite già de' raggi del pianeta
che mena dritto altrui per ogni calle.*

*Allor fu la paura un poco queta,
che nel lago del cor m'era durata
la notte ch'î passai con tanta pietà.*

*E come quei che con lena affannata,
uscito fuor del pelago a la riva,
si volge a l'acqua perigliosa e guata,
così l'animo mio, ch'ancor fuggiva,
si volse a retro a rimir lo passo
che non lasciò già mai persona viva.*

*Poi ch'èi posato un poco il corpo lasso,
ripresi via per la piaggia diserta,
sì che 'l piè fermo sempre era 'l più basso.*

*Ed ecco, quasi al cominciar de l'erta,
una lonza leggiera e presta molto,
che di pel macolato era coverta;
e non mi si partia dinanzi al volto,
anzi 'mpediva tanto il mio cammino,
ch'î fui per ritornar più volte vòlto.*

*Temp'era dal principio del mattino,
e 'l sol montava 'n sù con quelle stelle
ch'eran con lui quando l'amor divino*

*Fragmento da
tradución de
Darío Xohán
Cabana do
Canto I
(Inferno) da
Divina Comedia*

Tertulias Literarias

7

Para saber máis:

Unha ducia de obras para lembrar a Darío Xohán Cabana

<https://praza.gal/ducias/obras-para-lembrar-a-dario-xohan-cabana>

Darío Xohán Cabana, nos lindes da linguaxe

<https://www.laopinioncoruna.es/opinion/2021/11/25/dario-xohan-cabana-lindes-da-59934648.html>

Discurso de ingreso na R.A.G. (2006):

<https://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/view/203/199/92>

*O copyright das imaxes utilizadas pertence aos/ás seus/súas respectivos/as autores/as

